

Ф. ШАНДОР (Ужгород)

КОНФЛІКТ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

Суспільна проблема: моніторинг сучасних суспільних процесів показує, що соціальні протиріччя пронизують усі сфери життя — економічну, політичну, соціальну, духовну тощо. Загострення тих чи інших соціальних протиріч створює певні «зони кризи». Криза виявляється у різкому посиленні соціальної напруженості, яка нерідко переростає у конфлікт.

Об'єктом пошукування є явище конфлікту у соціології та філософії.

Мета: обґрунтувати і проаналізувати вітчизняні та зарубіжні дослідження конфліктних явищ та процесів.

Авторська ідея: осмислити природу і зміст соціальних конфліктів, що дасть змогу вченим і практикам виробити рекомендації, які можуть допомогти у прискоренні процесу розв'язання конфлікту.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення таких завдань:

- уточнити основні причини виникнення конфліктів;
- охарактеризувати методи управління конфліктами.

Сутнісний зміст: здійснено теоретичний аналіз даного явища у зарубіжній та вітчизняній науці через дослідження конфлікту, що є тимчасовим станом суспільства, який можна перебороти за допомогою раціональних засобів.

Методологічні засади та джерела дослідження: робота спирається на фундаментальні ідеї класиків світової філософської та соціологічної думки, на доробки вітчизняних та зарубіжних соціологів, філософів присвячених теорії конфліктів.

Теоретичне і практичне значення дослідження: теоретичне значення полягає в тому, що його результати дають змогу значно повніше і глибше зрозуміти загрозу незадоволення або обмеження інтересів суб'єкта; помилкове приписування кому-небудь позиції, спрямованої проти суб'єкта; психологічну несумісність. Практична значущість даної роботи полягає у осмисленні природи і змісту соціальних конфліктів дало змогу вченим і практикам виробити рекомендації, що можуть допомогти у прискоренні процесу розв'язання конфлікту.

Загалом під *конфліктом* у соціології розуміється зіткнення протилежних інтересів, цілей, позицій або поглядів суб'єктів соціальної взаємодії (індивідів, соціальних груп, суспільства тощо). *Соціальний конфлікт* завжди пов'язаний із усвідомленням людьми протиріч своїх інтересів як членів тих чи інших соціальних груп з інтересами інших суб'єктів.

Загострення цих протиріч часто-густо породжують соціальні конфлікти, які протікають у відкритій або закритій формі [3, с. 232].

Аналіз показує, що соціальні протиріччя пронизують усі сфери суспільного життя — економічну, політичну, соціальну, духовну тощо. Загострення тих чи інших соціальних протиріч створює певні «зони кризи». Криза виявляється у різкому посиленні соціальної напруженості, яка нерідко переростає у конфлікт. Соціологи марксистської та й немарксистської орієнтації відзначають, що конфлікт є тимчасовим станом суспільства, який можна перебороти за допомогою раціональних засобів[1, с.240].

На думку американського соціолога Л.Козера, основними функціями соціального конфлікту є такі: 1) утворення соціальних груп і підтримка їхньої цілісності і границь; 2) встановлення і підтримка відносно стабільності внутрішньо групових і міжгрупових відносин; 3) створення і підтримка балансу інтересів між протиборчими сторонами; 4) стимулювання дій щодо створення нових форм соціального контролю; 5) створення нових соціальних інститутів; 6) одержання інформації про навколишнє середовище (точніше про соціальну реальність, її позитивні і негативні сторони); 7) соціалізація та адаптація конкретних індивідів.

За схожими критеріями здійснюється *типологія конфліктів*. Відповідно до цього виділяють два типи конфліктів: *функціональний* та *дисфункціональний*. Конфлікт вважається *функціональним*, якщо він веде до підвищення ефективності дії будь-якої організаційної системи. І навпаки, конфлікт вважається *дисфункціональним*, якщо він призводить до зниження особистої задоволеності працівників, групового співробітництва та ефективності функціонування організаційної системи.

Конфлікти можна класифікувати також залежно від суб'єктів і зон розбіжностей. Це найпоширеніша нині *класифікація конфліктів*, яка охоплює такі їх види [5, с. 98]:

1. *Особистісний конфлікт*
2. *Міжособистісний конфлікт*
3. *Конфлікт між особистістю і соціальною групою.*
4. *Міжгруповий конфлікт*
5. *Конфлікт незалежності*
6. *Конфлікт із зовнішнім середовищем*

Типологію соціального конфлікту можна подати також і в такий спосіб:

- а) *конфронтація*
- б) *суперництво*
- в) *конкуренція*

Можливі три типи однорідних конфліктів:

- 1) *істинний конфлікт* — при взаємному притісненні інтересів;
- 2) *непорозуміння* — при взаємній помилці;
- 3) *психологічна несумісність* — при взаємній непереносимості.

Існує певна *класифікація причин виникнення конфліктів*. З них декілька головних:

1) обмеженість ресурсів, які потрібно розподілити; 2) взаємозалежність виконуваних функцій або завдань; 3) різниця у цілях; 4) різниця в уявленнях і цінностях; 5) різниця у манерах поведінки, досвіді, рівні освіти тощо; 6) погані комунікації[2, с. 301].

Аналіз також показує, що процес розв'язання соціального конфлікту — доволі складна справа. Він може розвиватись різними шляхами, а також використовувати різноманітні методи, які розроблені теорією соціального управління. Серед них найчастіше застосовують такі *загальні методи управління конфліктом, що діють в сфері медіа*.

1. *Метод уникнення конфлікту*
2. *Метод переговорів.*
3. *Метод посередництва*
4. *Метод відкладання.*

5. *Метод третейського розгляду, або арбітраж* — зазвичай за такого розгляду керуються нормами законів, у тому числі міжнародного права.

Пошук шляхів виходу із конфліктних ситуацій сприяє виробленню також інших методів розв'язання соціальних конфліктів, які у сучасній теорії соціального управління поділяють на дві категорії: структурні та міжособистісні методи управління конфліктами.

I. Серед *структурних методів* управління конфліктами найчастіше використовують такі:

1. *Метод роз'яснення вимог*
2. *Метод координації та інтеграції спільних дій.*
3. *Метод загальноорганізаційних та комплексних цілей.*
4. *Метод системи винагород.*

II. Серед *міжособистісних методів* управління конфліктами найчастіше використовують такі:

1. *Метод відхилення*
2. *Метод згладжування.*
3. *Метод примусу.*
4. *Метод компромісу.*
5. *Метод розв'язання проблеми*

Як бачимо, для розв'язання конфліктів у соціальних групах важливіші міжособистісні методи [6, с. 36]. Така думка підтверджується зокрема *Е.Е.Лінчевським*, який до основних *методів (прийомів) додання конфліктів у медіа практиці* відносить: 1) посередництво третьої особи; 2) роз'єднання конфліктуючих; 3) сприяння вільному розвитку і завершенню

реакції конфліктуючих; 4) гасіння конфлікту [4, с. 47].

При використанні методів і прийомів розв'язання конфліктів важливо спиратись на деякі загальні *принципи*: 1) об'єктивність та поступливість; 2) ясність та доброзичливість; 3) дистанція та самоусвідомлення.

Осмилення природи і змісту соціальних конфліктів дало змогу вченим і практикам виробити *рекомендації*, що можуть допомогти у прискоренні процесу розв'язання конфлікту:

- під час переговорів пріоритетними мають бути лише ті питання, що стосуються змісту конфлікту;
- сторони повинні прагнути до усунення психологічної та соціальної напруженості;
- необхідно демонструвати взаємоповагу один до одного;
- учасники переговорів мають гласно і переконливо розкривати позиції один одного і свідомо створювати атмосферу публічного обміну думками;
- усі учасники переговорів повинні прагнути до консенсусу.

Таким чином, соціальні конфлікти супроводжують медіа на різних етапах його існування і розвитку.

Висновки

До основних причин виникнення конфліктів відносять: обмеженість ресурсів, які потрібно розподілити; взаємозалежність виконуваних функцій або завдань; різниця у цілях; різниця в уявленнях і цінностях; різниця у манерах поведінки, досвіді, рівні освіти тощо; погані комунікації. Найчастіше причиною конфліктів є реальна загроза незадоволення або обмеження інтересів суб'єкта; помилкове приписування кому-небудь позиції, спрямованої проти суб'єкта; психологічна несумісність.

Серед міжособистісних методів управління конфліктами виокремлюють такі: метод відхилення, метод згладжування, метод примусу, метод компромісу, метод розв'язання проблеми

1. Гіденс Ентоні. Соціологія. – К., Основи, 1999.
2. Канетти Э. Масса и власть: Пер. с нем. и предисловие Леонида Ионина. – М.: Изд-во «Ad Marginem», 1997. – 528 с.
3. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – К.: Оріони, 2000. – 448 с.
4. Карнаух В.К. Волны цивилизации: Учебное пособие – СПб., Издательство С.-Петербургского университета, 1998. – 92 с.
5. Кассирер Э. Познание и действительность. – СПб., 1912. – 193 с.
6. Лукашевич Н.П., Ерышев А.А. Социология религии. – К., МАУП, 1999.

SUMMARY

Sandor F. CONFLICT: BASIC THEORETICAL ISSUES

The author makes an attempt to comprehend the nature and content of social conflicts that will allow scientists and practical recommendations that can help in accelerating the resolution of the conflict.